HET MIJNWERK DER SOCIETEIT VAN SURINAME OP DEN VAN-DEN-BEMPDENBERG 1729-1741

DOOR

MR. R. BIJLSMA.

In het jaar 1729 werd wederom voor rekening der Societeit van Suriname een bergwerk begonnen tot het opsporen van goud en andere mineralen in Suriname. De voorgaande exploratie voor de Societeit was beëindigd in het jaar 1723 door de veroordeeling van den bedrijfsleider Salomon Herman Sanders en den verkoop der opstallen van het bergwerk op den Parnassusberg, nabij de Suriname-rivier westoever. Deze Sanders, geboortig uit Hessen-Cassel, was als soldaat in dienst der Societeit getreden en had toen te kennen gegeven, dat hij ervaring bezat in het geweer- en instrumentmaken en kennis had van mineralen¹⁾. Sanders was zijne opsporingen begonnen op den Parnassusberg in het jaar 1717 tijdens het bestuur van Gouverneur Mahony; in de directie van het mijnwerk, dat door slaven geschiedde, werd hij bijgestaan door een paar Duitsche bergwerkers²⁾. Mahony's opvolger, Gouverneur Coetier toonde nog alle vertrouwen in Sanders' bekwaamheid, maar Gouverneur Temming doorzag den goudzoeker en maakte een einde aan diens bedrijf. Het verloop daarvan is door den heer J. W. IJzerman beschreven in een opstel over Sanders' reis naar de Boven-Corantijn in 1720 (Tijdschrift Aardrijkskundig Genootschap deel 28, 1911). Gouverneur Temming kocht in 1723 het terrein met de opstallen op den Parnassusberg om deze te voegen bij den grond, dien hij daar sedert kort bezat tot het aanleggen van de plantage Bergendaal³⁾.

Tijdens de bestuursperiode van Gouverneur Carel Emilius Henry de Cheusses zou met een nieuw bergwerk voor de Societeit een aanvang worden gemaakt. Door de bemoeiingen van

¹⁾ Notulen Directeuren Societeit van Suriname, 4 Juni 1716; Brief van Gouverneur Mahony aan Directeuren 23 Maart 1717.

²⁾ Brieven uit Suriname aan Directeuren, 1722 fol. 493.

³⁾ Brieven uit Suriname aan Directeuren 1723 fol. 23. v°, 73, 405.

den deelgerechtigde in de Societeit, François van Aerssen van Sommeldijk, en diens in Duitschland vertoevenden neef, kapitein De Cheusses (blijkbaar Jacob Alexander Henry de Cheusses, broeder van den Gouverneur) nam de Societeit twee Duitschers in dienst, den opperbergsteiger Zacharias Ludwig Dohler en een bergwerker¹⁾. Deze arriveerden begin 1729 in de kolonie en deden in Februari hun eersten onderzoekstocht de Suriname-rivier op. Zij bezichtigden den Parnassusberg en den nabijgelegen Pinkierberg en begaven zich vandaar naar een ééndagreis hoogerop gelegen berg tusschen de Maewassi- en Cederkreek aan den oostoever der Suriname-rivier. Hier meenden zij een geschikt terrein voor het bergwerk te hebben gevonden. Zij zonden eenige mineraalaarde naar Paramaribo, opdat de Gouverneur deze naar Amsterdam zou verschepen ten onderzoek door de essayeurs aldaar²⁾. Deze deelden als hunne bevinding aan de Directeuren der Societeit mede, dat er eenige apparentie van goud en zilver was aangetroffen³⁾.

Vóór het antwoord uit Amsterdam in Suriname was ontvangen, had men in de kolonie de aanvankelijke verwachtingen al vrijwel laten varen; de opperbergwerker Dohler noemde de vooruitzichten niet gunstig, toen Gouverneur De Cheusses in den zomer het werk in oogenschouw kwam nemen. Bij de essay eener tweede proefzending, naar Amsterdam opgezonden, vond men daarin dan ook geen mineralen meer⁴⁾.

Nog voor het einde van het jaar 1729 kwam de opperbergsteiger te overlijden, terwijl de bergwerker-smelter door koortsen werd aangetast. Wel waren reeds twee nieuwe krachten, door bemiddeling van kapitein De Cheusses in Duitschland voor de Societeit aangenomen, in de kolonie gearriveerd, maar de bekwaamheid dezer bergwerkers bleek niet voldoende, om aan het werk de goede leiding te geven⁵⁾.

Er kwam eerst weder voortgang in het bedrijf door de in-

¹⁾ Notulen Directeuren 30 Aug. 1728; en 12 Aug. 1729; Brieven uit Suriname 1729 fol. 6, 309.

²⁾ Brieven uit Suriname 1729 fol. 11 v°.

³⁾ Notulen Directeuren 1 en 3 Juni 1729.

⁴⁾ Brieven uit Suriname 1729 fol. 449; Notulen Directeuren 12 en 16 Aug. 1729.

⁵⁾ Brieven uit Suriname 1729 fol. 565, 923 v°.; 1730 fol. 661. v°.; Notulen Directeuren 8 Sept. 1729.

diensttreding van den opperbergsteiger Georg Anthoni Wiegand. Deze nam einde 1730 de leiding over van het mijnwerk op den Van-den-Bempdenberg, gelijk de berg genoemd werd – blijkbaar aldus geheeten naar den president-directeur der Societeit van Suriname, Aegidius van den Bempden¹⁾.

Twee proefzendingen met mineralische gesteenten en stoffen werden in het jaar 1731 naar Amsterdam opgestuurd; het onderzoek der eene zending wees de aanwezigheid van zeer weinig goud en zilver uit, in de tweede ontbrak alle mineraal²⁾.

In het volgend jaar leidde de opsporing van mineralen op den Van-den-Bempdenberg evenmin tot resultaat, en ook bij een onderzoek hooger de rivier op vermocht men niets te vinden³⁾. Van verdere proefzendingen naar Amsterdam vernemen wij niet, maar wel bleven de opperbergsteiger en drie bergwerkers de volgende jaren in dienst der Societeit. Wiegand kwam in 1736 te overlijden; in het zelfde jaar werden de drie andere bergwerkers buiten dienst gesteld bij gelegenheid dat Gouverneur Raye het mijnwerk op den Van-den-Bempdenberg kwam inspecteren⁴⁾.

Doch ook toen nog gaf de Societeit hare pogingen niet op. In 1739 arriveerden weder twee Duitsche bergwerkers, door de Societeit in dienst genomen, in de kolonie. Slechts één hunner, Johan Frederik Teubner, was in het jaar 1741 nog in Suriname werkzaam⁵⁾. Een door Teubner gesteld verslag zijner verrichtingen werd door Gouverneur Van de Schepper in Februari 1741 aan Directeuren gezonden;

Teubner handelde in het relaas over zijne onderzoekingen op en nabij den Van-den-Bempdenberg en de andere bij de Suriname-rivier gelegen bergen tusschen den Parnassus-berg en

¹⁾ Brieven uit Suriname 1730 fol. 913 v°., 1731 fol. 1003, 1106; Notulen Directeuren 17 Juli 1730.

²⁾ Notulen Directeuren 7 en 25 Juni 1731; 11 en 15 Januari 1732.

³⁾ Brieven uit Suriname 1732, fol. 556, 950.

⁴⁾ Brief van Gouverneur Raye aan Directeuren 6 Oct. 1736, waarin deze foutief den Van-den-Bempdenberg vereenzelvigt met den Parnassusberg. De staat van dienst der bergwerkers is te vinden op de Monsterrollen, uit Suriname aan Directeuren gezonden.

⁵⁾ Monsterrollen 1739 en 1741, (Teubner staat hierop foutief geboekt onder den naam Johan Frederik Deymer).

de Cederkreek ; naar zijne meening leverde de streek slechts „leere en zonder kracht wesende bergarten” op¹⁾.

Na kennisneming van dit rapport besloten Directeuren om Teubner uit hun dienst te ontslaan en paspoort te verleenen. Aan het einde van 1741 werd de bergwerker in Suriname van den monsterrol afgevoerd en daarmede eindigde zijn werkzaamheid²⁾.

De delfstoffen-exploratie in Suriname trad, gelijk bekend is, in het jaar 1743 een nieuwe phase in door de oprichting der Geöctroyeerde Surinaamsche Mineraal-Compagnie ; promotors dezer onderneming waren de uit Duitschland afkomstige Philip Hack, directeur der Societeit van Suriname, woonachtig te Amsterdam, en zijn broeder Wilhelm Hack³⁾.

¹⁾ Brieven uit Suriname, 1741 fol. 156.

²⁾ Notulen Directeuren 28 April 1741.

³⁾ Inleiding tot het gedrukte octrooy der Compagnie (Archief Societeit van Suriname no. 104) ; Notulen Directeuren Societeit 1742 ; Elias, Vroedschap van Amsterdam II 1035.